

ЗАХИСТ ОБТ ВІД ЗАСОБІВ ВИЯВЛЕННЯ ТА УРАЖЕННЯ

УДК 356/359

В.О. Казмірчук, Б.Є. Саврун, С.А. Цибуля

Академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Львів

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РХБ ЗАХИСТУ ВІЙСЬК (СИЛ) В ЗОНІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ

У статті проаналізовано проблемні питання радіаційного, хімічного, біологічного захисту у ході виконання завдань Територіальної оборони (ТрО) в рамках вимог щодо формування єдиних підходів з організації оперативного (бойового) забезпечення.

Ключові слова: оперативне забезпечення, бойове забезпечення, РХБ захист, потенційно небезпечні об'єкти, РХБ зараження, територіальна оборона, комплект військ РХБ захисту.

Вступ

Постановка проблеми. Результати навчань, штабних тренувань, конференцій і семінарів (та агресивні дії Російської Федерації відносно України) свідчать, що на сьогодні в Україні залишається низка нерозв'язаних питань з організації і ведення ТрО та її місця у загальній системі оборони держави.

Аналіз законодавчих та відомчих документів показує, що в них не в повному обсязі розкриті питання ТрО, які пов'язані з переходом від мирного часу до особливого періоду, від планування та підготовки до її ведення. Не чітко виражені питання перепідпорядкування різноманітних структур, перерозподіл сил для виконання завдань, а також питання оперативного (бойового) та інших видів забезпечення під час спільного виконання цими структурами завдань у разі виникнення збройного зіткнення всередині держави або терористичних загроз внаслідок зовнішнього втручання.

Законодавча база України з питань ТрО держави має бути доопрацьована з урахуванням загроз і викликів сьогодення, у тому числі аналізу агресивних дій РФ в Криму та південно-східних регіонах України.

Концептуальний підхід, закладений в ідею створення системи ТрО нашої держави, зорієнтований переважно на особливий період. Реалії сьогодення свідчать, що ТрО не можна розглядати лише за наявності загроз: є загроза – виникає проблема організації ТрО, немає загрози – така потреба відпадає.

Система ТрО та її забезпечення мають формуватися у мирний час і функціонувати вже сьогодні, а не лише з початком особливого періоду.

Невизначеність адекватного умовам особливого періоду регламентованого порядку застосування

суб'єктів РХБ захисту унеможливило їх скоординовану діяльність, а у разі їх настання – вжиття адекватних заходів із запобігання значним втратам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Матеріали сучасних закордонних публікацій показують, що провідні країни світу приділяють значну увагу питанням ТрО. Досвід організації виконання завдань ТрО, підходи до її організації, обсяг, характер і способи виконання, склад сил і засобів, які залучаються, потребують переосмислення і використання при удосконаленні системи ТрО нашої держави [1,2,3,4].

Метою статті є:

1. Проаналізувати існуючі проблемні питання з організації та здійснення РХБ захисту різнорідних сил (структур, організацій) ТрО зони ТрО при підготовці та в ході її ведення.

2. Визначити напрями вирішення найбільш актуальних проблемних питань виконання заходів РХБ захисту при підготовці та в ході ведення ТрО зони ТрО.

Основна частина

Територіальна оборона є системою загальнодержавних воєнних і спеціальних заходів, що здійснюються в особливий період поза смугами (зонами, районами) бойових дій на всій території України або в окремих її місцевостях. Завдання територіальної оборони визначені Законом України «Про оборону України» та Положенням про територіальну оборону України [5,6].

На сучасному етапі територіальна оборона держави набуває особливого значення і це, у першу чергу, зумовлено:

політичними, економічними і соціальними змінами, що сталися у світі, та системними

порушеннями окремими країнами міжнародних договорів, угод, меморандумів, конвенцій;

новими поглядами на розвиток та застосування сил і засобів у сучасних війнах і збройних конфліктах;

активізацією діяльності міжнародних терористичних організацій, спрямованих на проведення терористичних актів і диверсій на важливих державних та воєнних об'єктах;

широким розвитком нових технологій та появою на озброєнні провідних країн світу новітніх видів зброї (високоточної та на нових фізичних принципах).

За цих умов існує необхідність завчасного планування відповідних заходів ТрО, оперативного та інших видів забезпечення, накопичення необхідних запасів озброєння, техніки, інших видів матеріальних засобів.

Слід зазначити, що швидкий розвиток новітніх технологій однаково ефективно працює як на покращення благоустрою суспільства, так і на створення нових засобів збройної боротьби, у тому числі зброї масового ураження (ЗМУ). Разом з тим, практично ні один із міжнародних договорів (конвенцій) щодо заборони, виробництва і застосування ЗМУ не працює у повній мірі, що не виключає можливість її застосування та прояву терористичної загрози у вигляді ядерного, хімічного чи біологічного тероризму.

Це знаходить підтвердження в оцінках закордонних аналітиків, які відмічають високу ймовірність на сьогодні 22, так званих, «порогових країн» виробляти власну ядерну зброю, що становить загрозу її застосування, при цьому характер застосування може бути не тільки умисний, але і випадковий.

Не виключено застосування терористичними організаціями ядерної зброї у вигляді «брудних» атомних бомб, мін [7].

Разом з тим, існування Конвенції про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї не виключає можливості використання даної зброї як засобу воєнно-політичного тиску і шантажу, а також засобу збройної боротьби у конфліктах різного масштабу і інтенсивності. Її використання можливе у збройних конфліктах та війнах, у тому числі за участю іррегулярних терористичних формувань. Підтвердженням цього є факт застосування хімічної зброї (отруйної речовини зарин) під час громадянської війни у Сирії, виявлені і ліквідовані лабораторії міжнародної терористичної мережі «Аль-Каїда» із створення хімічних боєприпасів на основі отруйних речовин нервовопаралітичної дії та портативних літальних апаратів (радіус дії до двох кілометрів) [1].

Конвенція про заборону біологічної зброї не забезпечує нерозповсюдження у світі біотехнологій,

які дозволяють створювати біологічну зброю. За оцінками закордонних фахівців понад 100 держав ведуть воєнно-біологічні дослідження в галузі біологічної зброї, при цьому близько 30 з них володіють, якщо не біологічною зброєю, то її ключовими компонентами.

Досвід сучасних збройних конфліктів і локальних війн дає усі підстави стверджувати, що при веденні бойових дій звичайними видами зброї неминучі зруйнування промислових, енергетичних, транспортних та інших об'єктів з різноманітними небезпечними компонентами. Масштаби наслідків зруйнування радіаційно, хімічно і біологічно небезпечних об'єктів можуть бути прирівняні до масштабів застосування ЗМУ.

Враховуючи вищезазначене, не виникає сумнівів щодо необхідності організації заходів РХБ захисту дій військ (сил) та інших суб'єктів, які залучаються до територіальної оборони в умовах сучасних збройних конфліктів і війнах майбутнього [7].

Можлива радіаційна та хімічна обстановка в зонах територіальної оборони, її масштаби та вплив на виконання завдань територіальної оборони.

Аналіз сучасних збройних конфліктів і локальних війн дає підстави передбачати, що в ході протиборства існуватиме імовірність застосування ЗМУ, в першу чергу, у вигляді її «гібридних» різновидів, у тому числі, у вигляді «брудних» атомних бомб, мін.

Разом з тим, в ході сучасних збройних конфліктів і локальних війн із застосуванням звичайних видів зброї, неминучі зруйнування промислових, енергетичних, транспортних та інших об'єктів з різноманітними небезпечними компонентами для людини. Наприклад, у ході операції «Союзницька сила» на території Югославії було зруйновано значну кількість промислових підприємств, з них більше 20 хімічно небезпечних. Їх часткова або повна руйнація призвела до масових викидів токсичних хімічних речовин широкого спектра дії, масштабних і тривалих пожеж, які супроводжували ці руйнації. Наслідком стало колосальне хімічне забруднення атмосферного повітря, місцевості, поверхневих та підземних вод. Слід враховувати велику небезпеку для організму людини продуктів горіння на хімічно небезпечних та нафтопереробних заводах. Пожежі на зазначених об'єктах стали постійними джерелами хімічного забруднення внаслідок викиду (утворення) стійких токсичних хімічних речовин та їх сполук: діоксинів, фуранів, етилен-вініл-хлоридів, хлоринів, фенолів, бензопропілену, сполук свинцю та ртуті. Токсичність діоксинів та окремих сполук у декілька разів перевищує токсичність бойових отруйних речовин. При зруйнуванні нафтохімічних та нафтопереробних

заводів у містах Панчев і Нови-Сад утворювались хмари хімічно забрудненого повітря завдовжки 20 км, шириною і висотою до 3 км, які фіксувалися протягом 10 діб. Концентрація токсичних хімічних речовин перевищувала допустимі рівні в 10 і більше разів.

Виходячи із вищенаведеного слід враховувати, що на території України функціонує 5 АЕС (15 реакторів), низка підприємств (установ, організацій), які використовують у виробничій і науковій діяльності радіоактивні речовини (джерела, пристрої, реактори), та більш ніж 1000 підприємств, які виробляють, зберігають або використовують в технологічних процесах токсичні хімічні речовини (рецептури). Енергетичною стратегією України передбачається подальше нарощування ядерно-енергетичного комплексу та низки нафтохімічних та нафтопереробних підприємств.

На сьогоднішній день радіаційно небезпечні об'єкти (РНО) розташовані в 4 областях, а хімічно небезпечні об'єкти (ХНО) практично є на території кожної області. Так, наприклад, на території Львівської області (зона територіальної оборони № 3) знаходиться близько 20 ХНО з глибиною прогнозованої зони хімічного забруднення при їх зруйнуванні від 1 до 5-7 км та до 15 ХНО з глибиною зони хімічного забруднення від 0,5 до 1 км, які потенційно небезпечні для дій військ (сил) та інших суб'єктів, які залучаються до виконання завдань ТрО [8].

Разом з тим, при організації та в ході ведення ТрО зони слід враховувати наслідки руйнувань РНО та ХНО територій суміжних областей і країн. Так, наприклад, при аварії на ВАТ «Лукор» (м. Калусь, Івано-Франківська обл.) відповідно до прогнозу у зону хімічного забруднення хлором можуть потрапити території Жидачівського та Стрийського районів Львівської області.

Враховуючи вищезазначене, на території області (зоні ТрО) може бути створена складна та небезпечна РХ обстановка.

До найбільш розповсюджених небезпечних токсичних хімічних речовин, які виробляються, зберігаються та використовуються у технологічних процесах багатьох підприємств, відноситься хлор, аміак, сірководень, ціаністий водень та низка інших. Переважна більшість токсичних хімічних речовин важчі за повітря і, як наслідок, можуть застоюватися (накопичуватися) у лісових масивах, низинних ділянках місцевості, фортифікаційних спорудах та бойовій техніці, а продукти харчування, питна вода вимагатимуть постійного укриття. Вони являтимуть небезпеку для організму людини при концентраціях: по хлору – уражаюча 0,01 мг/л, смертельна 0,15 мг/л при експозиції 1 година; по аміаку – уражаюча

0,2 мг/л при експозиції 6 годин, смертельна 7,0 мг/л при експозиції 30 хвилин; по сірководню – уражаюча 0,006 мг/л при експозиції 4 години, смертельна 1,0 мг/л при експозиції 1 хвилина; по ціаністому водню – 0,03 мг/л при експозиції 30 хвилин, смертельна 0,15 мг/л при експозиції 15 хвилин.

***Довідково.** Існуючі табельні засоби виявлення хімічного зараження (військові прилади хімічної розвідки – ВПХР) забезпечують надійне виявлення та ідентифікацію бойових отруйних речовин. Разом з тим слід враховувати особливості щодо виявлення та ідентифікації ВПХР небойових отруйних речовин, які пов'язані з нестандартним використанням табельних індикаторних трубок (ІТ). Для виявлення хлору використовується ІТ з трьома зеленими кільцями (при наявності в повітрі хлору у вищих за гранично допустимих концентрацій забарвлення наповнювача буде жовтим або змінюватиметься від жовтого до оранжевого кольору). Для виявлення аміаку та сірководню ІТ з жовтим кільцем. При наявності у повітрі аміаку забарвлення наповнювача ІТ буде світло-зеленого кольору, а при наявності сірководню – коричневого. Для індикації ціаністого водню ІТ з трьома зеленими кільцями. При зараженні повітря забарвлення наповнювача ІТ зміниться до червоно-фіолетового кольору. Враховуючи фізико-хімічні властивості токсичних хімічних речовин, їх відмінності від бойових отруйних речовин та тактико-технічні характеристики табельних приладів хімічної розвідки, це вимагатиме більш ретельної підготовки штатних та підготовлених відділень (розрахунків, екіпажів), визначених для ведення радіаційної, хімічної розвідки (спостереження).*

Завдання РХБ захисту при підготовці та вході ведення територіальної оборони зони. Основні завдання та заходи РХБ захисту визначені бойовими статутами Сухопутних військ Збройних Сил України та «Настановою з РХБ захисту ЗС України» (введена в дію Наказом НГШ-ГК ЗСУ від 14.07.09 № 03). З урахуванням даної настанови завданнями РХБ захисту міжвидомчих різнорідних сил (суб'єктів ТрО), які залучаються до ведення ТрО, на наш погляд, слід вважати:

виявлення та оцінювання РХБ обстановки в зоні ТрО та в районах (на напрямках) виконання завдань суб'єктами ТрО;

підтримання живучості органів управління, інших суб'єктів ТрО при діях в умовах РХБ забруднення;

зниження помітності підрозділів (об'єктів), маскування їх дій від засобів розвідки та наведення зброї противника [9].

Окрім того, враховуючи міжвідомчий склад сил, які залучаються до виконання завдань ТрО, існує низка проблем, пов'язаних із забезпеченням їх озброєнням та засобами РХБ захисту.

Виявлення та оцінювання РХБ обстановки в зоні ТрО є ключовим завданням РХБ захисту і здійснюється з метою оперативного доведення висновків з її оцінки до Ради оборони області, пунктів управління, сил та підрозділів ТрО, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування та об'єктів національної економіки області (зони).

Основу організації та здійснення РХБ розвідки (спостереження) повинен складати принцип системного РХБ спостереження і ведення РХБ розвідки в зоні ТрО всіма наявними силами та засобами. Зазначена підсистема повинна функціонувати у рамках Єдиної системи виявлення та оцінки наслідків (ЄСВОН). Слід відмітити що ЄСВОН функціонувала у колишньому СРСР, яка була створена після аварії на Чорнобильській АЕС. Відповідальність за функціонування всіх її складових (підсистем, ланок відповідних міністерств і відомств) була покладена на ЗС СРСР. З розпадом СРСР відповідальність перейшла до ЗС України, але міністерства і відомства, які входили в ЄСВОН, пішли шляхом створення своїх систем (мереж) виявлення РХБ обстановки (без оперативного підпорядкування ЗСУ, як у мирний час, так і в особливий період). Враховуючи

зазначене, наказом Міністра оборони у 2011 році існування ЄСВОН було припинено.

Основними завданнями запропонованої підсистеми ЄСВОН зони територіальної оборони, на наш погляд, мають бути:

визначення наявності та меж РХБ зараження місцевості (об'єктів);

встановлення потужності амбієнтного еквівалента дози (ПАЕД) гамма-випромінювання, типу отруйних, інших токсичних хімічних речовин і щільності зараження ними;

виявлення напрямків (маршрутів, районів) з найменшими ПАЕД радіоактивного зараження та найменшою щільністю хімічного зараження;

проведення відбору проб для радіометричного аналізу та специфічної індикації.

При визначенні обсягу завдань РХБ розвідки необхідно враховувати періодичність їх виникнення на різних етапах підготовки і ведення ТрО та класифікувати їх за трьома групами: перша група – завдання, які виконуються постійно; друга група – періодично виникаючі завдання; третя група – раптово виникаючі завдання. Як варіант, розподіл завдань РХБ розвідки по групах на етапах підготовки та ведення територіальної оборони і періодичності їх виникнення наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Завдання РХБ розвідки на етапах підготовки та ведення ТрО зони територіальної оборони

Групи завдань РХБ розвідки	Періоди виконання завдань РХБ розвідки	Етапи	
		Підготовка до ТрО (з введенням загрозливого або особливого періоду)	Ведення ТрО зони територіальної оборони
Перша	Постійні	Приведення у повну готовність всіх засобів мережі (системи) РХБ спостереження і лабораторного контролю; уточнення порядку взаємного обміну інформацією про РХБ обстановку	РХБ спостереження: у бойових порядках, районах розташування (базування) частин (підрозділів); на пунктах управління силами (органами, підрозділами) всіх рівнів; на важливих об'єктах; поблизу РХБ небезпечних об'єктів
Друга	Періодично виникаючі	РХБ розвідка маршрутів висування сил, які залучаються до виконання завдань ТрО, у визначені райони зони територіальної оборони	РХБ розвідка: маршрутів висування підрозділів; районів виконання завдань; маршрутів підвозу МТЗ та евакуації техніки
Третя	Раптово виникаючі	РХБ розвідка при руйнуванні РХБ небезпечних об'єктів, терористичних актах з використанням радіоактивних, отруйних або інших токсичних хімічних речовин, застосуванні противником ЗМУ або її окремих елементів	

Загальний обсяг завдань РХБ розвідки визначається за виразом

$$Q_{\text{рхбр}} = \sum_{k=1}^3 Q_{\text{рхбрк}}$$

де $Q_{\text{рхбр}}$ – загальний обсяг завдань РХБ розвідки,

$Q_{\text{рхбрк}}$ – обсяг завдань РХБ розвідки k-ї групи.

Обсяг завдань кожної групи визначається як

$$Q_{\text{рхбрк}} = \sum_{i=1}^n \left(S_i(L_i) \cdot \sum_{j=1}^m B_j \cdot K_f \cdot P_{\text{рхбрк}} \right),$$

де n – кількість військових формувань в зоні ТрО;

$S_i(L_i)$ – площа району (протяжність маршруту), які займають військові формування, км² (км);

B_j – можливості j-го підрозділу РХБ розвідки, дозор-по площі району та маршруту висування км²/год, км/год;

m – кількість підрозділів РХБ розвідки, од.;

$K\Phi$ – коефіцієнт, який враховує тимчасовий інтервал між контролем в одній і тій самій точці території (маршруту);

$P_{рхбрк}$ – ймовірність виконання завдання РХБ розвідки за період часу t .

Значення ймовірності виконання k-го завдання РХБ розвідки за період часу визначається

$$P_{рхбрк} = \begin{cases} 1, & \text{для завдань 1-ї групи;} \\ 1 - (1 - P)^t, & \text{для завдань 2-ї і 3-ї груп,} \end{cases}$$

де P – ймовірність виконання завдання РХБ розвідки

другої (третьої) групи за одну добу (для другої групи приймається рівній відповідно до закону Гаусса-Лапласа 0,5, для третьої групи – відповідно до закону Бернуллі 0,1);

t – час ведення ТрО, доба.

Для виконання зазначених заходів залучаються:

наявні штатні та спеціально підготовлені для ведення радіаційної, хімічної, неспецифічної біологічної розвідки і спостереження відділення (розрахунки);

стаціонарні та рухомі пости радіаційного і хімічного спостереження;

хімічні лабораторії;

штатні та підготовлені розрахунково-аналітичні групи підрозділів (органів та установ), які залучаються до виконання завдань ТрО.

Як приклад, розрахунок сил та засобів виявлення РХБ обстановки у зоні ТрО наведено у таблиці 2.

Таблиця 2

Сили та засоби виявлення РХБ обстановки зони територіальної оборони № 3

Назва міжвідомчих сил (органів), які залучаються для виконання завдань ТрО	Підрозділи та засоби виявлення РХБ обстановки					
	Відділення РХР		Хімічні спостережні пости		Хімічні лабораторії	Розрахунково-аналітичні групи
	штатні	підготовлені	стаці-онарні	рухомі		
Місцеві органи військового управління, частини, установи ЗСУ	1	3	16	-	1	-
ГУ МВСУ в області	-	-	20	-	-	-
Західне територіальне управління НГ МВСУ	-	-	-	-	-	-
Західне регіональне управління ДПСУ	3	-	21	18	1	3
Частини (підрозділи) ДССТ (місцевої дислокації)	-	5	-	-	-	-
Всього	4	8	57	18	2	3

Аналіз можливостей підрозділів та засобів виявлення РХБ обстановки міжвідомчих сил (органів), які залучаються до ТрО зони № 3 (наведені у таблиці 2), свідчить про їх недостатню спроможність виконати завдання у повному обсязі. В той же час, відповідно до вимог керівних документів Державної служби з НС, для виявлення РХБ обстановки на території області (зоні територіальної оборони) у мирний час та особливий період, окрім структур наведених у таблиці 2, залучаються сили та засоби підприємств, установ та організацій області, які визначаються рішенням голови обласної державної адміністрації (ОДА) [10].

Довідково. Розпорядженням визначається порядок організації радіаційного, хімічного і біологічного спостереження в області як у мирний час, так і в особливий період та затверджується

положення про обласну постійно діючу мережу спостереження і лабораторного контролю за забрудненням навколишнього природного середовища радіоактивними, отруйними, іншими токсичними хімічними речовинами і бактеріологічними (біологічними) засобами, та склад постійно діючої комісії з координації роботи закладів обласної мережі спостереження і лабораторного контролю. До переліку установ постійно діючої мережі лабораторного контролю за забрудненням навколишнього середовища радіоактивними, отруйними речовинами та бактеріальними (біологічними) засобами входить 111 установ. Перелік номерних постів радіаційного та хімічного спостереження підприємств, установ та організацій складає 152 пости.

Разом з тим зазначеним розпорядженням не визначено, а саме:

порядок організації роботи мережі спостереження і лабораторного контролю в особливий період;

склад та порядок роботи обласної розрахунково-аналітичної групи;

не відпрацьовані та не доведені до виконавців формалізовані документи щодо порядку та термінів надання донесень в особливий період (визначені розпорядженням терміни доповіді за фактом виявлення РХБ зараження – усно до 15 хвилин, письмово за формою 1/ДСНС до 2 годин не відповідають вимогам оперативності оповіщення про РХБ зараження і суперечить вимогам керівних документів щодо забезпечення живучості пунктів управління, інших суб'єктів ТрО);

при наявності на території області двох однотипних структур з питань НС (Головного управління Державної служби з НС у Львівській області та департаменту ОДА з НС) не визначено пріоритетність керівництва збором даних про РХБ обстановку, порядок негайного доведення інформації негативного впливу на виконання завдань та необхідності вжиття заходів до Ради оборони області (у тому числі через штаб ТрО зони), до пунктів управління силами (органами, підрозділами), які залучаються до ведення ТрО та інших об'єктів області (зони ТрО);

не відпрацьовані та не доведені до виконавців формалізовані документи щодо порядку та термінів надання донесень в особливий період (визначені розпорядженням терміни доповіді за фактом виявлення РХБ зараження – усно до 15 хвилин, письмово за формою 1/ДСНС до 2 годин не відповідають вимогам оперативності оповіщення про РХБ зараження з метою збереження живучості військ (сил), пунктів управління та інших об'єктів), що свідчить про необхідність відпрацювання та введення в дію продуманого за формою та змістом табеля термінових донесень;

не здійснюється контроль за спеціальною підготовкою розрахунково-аналітичної групи, постів РХБ спостереження, не проводиться щорічне уточнення змін у їх складі (як визначено розпорядженням щорічно станом на 15 лютого).

На сьогодні в області не відпрацьовано і відповідно не введено у дію розпорядженням голови ОДА «Положення про обласну постійно діючу мережу спостереження за забрудненням навколишнього середовища радіоактивними та отруйними речовинами і бактеріологічними (біологічними) засобами на мирний час та особливий період».

Разом з тим розрахунки показують, що наявні сили та засоби виявлення РХБ обстановки області,

які наведені у таблиці 2 та визначені розпорядженням голови ОДА, за умови підтримання їх постійної готовності у мирний час та належній організації їх раціонального (оперативного) застосування під час підготовки та веденні ТрО в цілому спроможні виконати завдання своєчасного виявлення РХБ обстановки на території зони ТрО, доведення цих даних до всіх пунктів управління та інших об'єктів зони ТрО.

З урахуванням досвіду проведення командно-штабних навчань (тренувань) з організації та ведення територіальної оборони зони з метою своєчасного виявлення та оцінювання РХБ обстановки, підвищення ефективності застосування наявних сил та засобів, оперативного вжиття заходів захисту особового складу (населення) і об'єктів виникла необхідність створення «Системи виявлення та оцінювання наслідків РХБ обстановки зони територіальної оборони». Основу зазначеної Системи можуть складати сили та засоби мережі спостереження і лабораторного контролю за забрудненням навколишнього середовища радіоактивними та отруйними речовинами і бактеріологічними (біологічними) засобами, які визначені для функціонування на території зони ТрО.

На наш погляд, створення подібної Системи доцільно робити по аналогії з функціонуючою в області системою контролю за виконанням заходів мобілізаційного плану в особливий період [11]. Зазначена система контролю створена на період виконання заходів мобілізаційного плану області у рамках загальної системи управління. Основним її завданням є збір і оцінка інформації щодо виконання заходів мобілізаційного плану, своєчасне інформування про порушення виконання мобілізаційних завдань та надання пропозицій голові облдержадміністрації для прийняття рішень. Система контролю за виконанням заходів мобілізаційного плану області в особливий період неодноразово була перевірена у ході проведення низки заходів: військово-економічного мобілізаційного навчання Львівської області (червень 2007 року), мобілізаційних тренувань у масштабах області та у масштабах структурного підрозділу облдержадміністрації – підприємство, установа, організація. Проведені заходи підтвердили необхідність, життєздатність, дієвість та ефективність системи.

Штабом зони ТрО повинна постійно здійснюватися взаємодія з отримання даних РХБ обстановки з підсистемами та ланками ЄСВОН, іншими пунктами управління, які розташовані на території області (ЗС України, Державної прикордонної служби, МВС України та його складових: національної гвардії, управління державної служби охорони, СБУ, Державної служби

спеціального транспорту, департаменту з НС ОДА та Головним управлінням в області Державної служби з НС).

Своєчасне отримання даних про РХБ обстановку забезпечить оперативне та ефективне виконання завдання РХБ захисту, особливо щодо підтримання живучості військових частин (підрозділів), інших формувань в умовах РХБ забруднення.

Органи управління, підрозділи (суб'єкти) ТрО зони завдання із підтримання живучості в умовах РХБ забруднення здійснюють своїми силами та засобами. Для виконання найбільш складних та специфічних завдань, особливо з ліквідації РХБ зараження, які потребують певної підготовки особового складу та застосування спеціальної техніки, будуть залучатися сили та засоби департаменту з питань надзвичайних ситуацій ОДА та Головного управління області Державної служби надзвичайних ситуацій.

При діях на місцевості, яка забруднена токсичними хімічними речовинами внаслідок руйнування ХНО, необхідно враховувати тактико-технічні характеристики табельних індивідуальних та колективних засобів захисту, а саме їх недостатню захисну спроможність від низки токсичних хімічних речовин.

Довідково. *Наявні на озброєнні ЗС України індивідуальні та колективні засоби захисту (фільтруючого типу) забезпечують надійний захист від бойових отруйних речовин, а від більшості токсичних хімічних речовин до 30 хвилин. Втрати особового складу в залежності від умов обстановки (цілісність концентрації, тривалість дій, місцезнаходження у зоні зараження) можуть скласти від 15 до 40%, в тому числі, безповоротні втрати до 15%, санітарні (із багатоденним терміном лікування) – до 25%. Розрахунки здійснювалися на підставі діючих методик [12, 13].*

Враховуючи зазначене, необхідно прискорити розробку та забезпечення ЗС України надійними засобами захисту органів дихання (ізолюючими дихальними апаратами або фільтруючими протигазами з відповідними технічними характеристиками). При масових руйнуваннях ХНО ІДА (фільтруючий протигаз нового типу) стане таким же необхідним атрибутом, як бронежилет.

Розробка та забезпечення військ (сил) надійними засобами захисту (у тому числі засобами захисту органів дихання) є пріоритетним завданням сьогодення, а безпека цивільного населення відповідно до основного варіанта розподілу відповідальності складових Сектора безпеки і оборони України за організацію виконання завдань з урегулювання кризових ситуацій в особливий період за варіантом сценарію «Надзвичайні ситуації

техногенного характеру, зокрема спричинені терористичними актами й диверсіями, ліквідація наслідків воєнних дій» покладається на Державну службу України з НС [12].

Зниження помітності сил та засобів (об'єктів) ТрО від засобів розвідки та наведення зброї противника буде досягтися застосуванням табельних засобів (шашки димові: ДМ-11, ШД-ММ, ДШ-5; ручні димові гранати, патрони ЗДП) безпосередньо силами підрозділів ТрО. В окремих випадках для маскування дій підрозділів можуть створюватись димові команди.

При підготовці та веденні ТрО, враховуючи форму спільного застосування сил і засобів міжвідомчих рівнів, виникають значні труднощі в організації забезпечення їх озброєнням та засобами РХБ захисту. Відсутність відповідних механізмів на міжвідомчому рівні не дозволяє якісно вирішувати питання завчасного створення необхідних запасів засобів РХБ захисту у мирний час і загрозливий період. В першу чергу це стосується, так званих, номенклатур озброєння та засобів РХБ захисту загальновійськового призначення (ізолюючі протигazi, індикаторні засоби, речовини та розчини для дезактивації, дегазації, дезінфекції ОБТ та місцевості).

Організація забезпечення озброєнням та засобами РХБ захисту міжвідомчих сил, які залучаються для виконання завдань ТрО, повинна здійснюватися в рамках всебічного забезпечення на підставі відповідних рішень центральних і місцевих органів виконавчої влади. Регламентуючі документи щодо механізмів реалізації всебічного забезпечення повинні передбачати варіанти його проведення на різних етапах (мирний час, загрозливий період, особливий період).

Висновки

1. На даний час відсутній досвід організації та проведення заходів РХБ захисту спільного застосування міжвідомчих сил (суб'єктів ТрО), які залучаються до виконання завдань ТрО.

2. Потребує удосконалення нормативна база щодо та забезпечення засобами РХБ захисту міжвідомчих підрозділів (суб'єктів ТрО) при веденні територіальної оборони зони територіальної оборони.

3. Необхідне нормативне уточнення завдань (функцій) існуючих на даний час в області двох органів з НС (Головного управління в області Державної служби з НС та департаменту з НС ОДА).

4. Назріла термінова необхідність у забезпеченні особового складу ЗС України надійними засобами захисту органів дихання ізолюючого типу. Це обумовлено постійною появою

нових токсичних хімічних (не виключено бойових отруйних) речовин у зв'язку з постійним розвитком науки та нових технологій.

5. Необхідно провести аналіз (дослідження) ефективності функціонування систем (мереж) міністерств і відомств в існуючому складі та у варіанті зведення їх в ЄСВОН.

Список літератури

1. О применении химического оружия боевиками в Сирии. Зарубежное военное обозрение. – 2013. – № 6. – С. 102.

2. О.І. Затинайко, М.М. Пальчук, Г.М. Потапов «Деякі проблеми удосконалення функціонування Сектора безпеки та оборони України за результатами оборонного огляду». Наука і оборона. – 2013 рік. – № 3. – С. 3-13.

3. С. Корчагин «Концепция создания войск территориальной обороны Республики Польша». Зарубежное военное обозрение. – 2013. – № 4. – С. 37-45.

4. І.С. Романченко, В.С. Фролов «Роль і місце територіальної оборони України в загальній системі оборони держави». Наука і оборона. – 2009. – № 1. – С. 37-39.

5. Закон України «Про оборону України, введений в дію Постановою Верховної ради від 06.12.1991 року зі змінами за станом на 27.03.2014 року.

6. Положення про територіальну оборону України (затверджено Указом Президента України від 02.09.2013 року № 471).

7. В.П. Романюк «Погляди щодо РХБ захисту військ (сил) в умовах локальних війн та конфліктів сучасності». Труды університету (ЗНП). – № 1 (107), 2012 року.

8. Перелік потенційно небезпечних об'єктів у Львівській області станом на 13.02.2013 року.

9. Настанова з РХБ захисту ЗС України (Введена в дію Наказом НГШ-ГК ЗСУ від 14.07.09 № 03).

10. Розпорядження голови Львівської ОДА від 09.12.2010 року № 1478/0/5-10 «Про порядок організації радіаційного, хімічного, бактеріологічного (біологічного) спостереження в області».

11. Розпорядження голови Львівської ОДА від 17.11.2006 року № М-011-ДСК «Про затвердження та впровадження у використання Положення про систему контролю обласної державної адміністрації за виконанням заходів мобілізаційного плану області в особливий період».

12. Методика определения и оценки химической обстановки при разрушении (аварии) объектов, содержащих сильнодействующие ядовитые вещества. Москва. ГШ. 1989.

13. Методика прогнозування наслідків вилливу (викиду) небезпечних хімічних речовин при аваріях на промислових об'єктах і транспорті (затверджена наказами МНС, Мінагрополітики, Мінекології і природних ресурсів від 27.03.2001 року № 73/82/64/122 та Директивою Мініюстиції від 10. 04.2001 року № 326/5517).

Рецензент: к.військ.н. С.М. Соколовський, Академія сухопутних військ, Львів.

Проблемные вопросы РХБ защиты при подготовке и проведении территориальной обороны области (зоны)

В.О. Казмирчук, Б.Е. Саврун, С.А. Цыбуля

В статье проанализированы проблемные вопросы радиационной, химической, биологической защиты в процессе выполнения задач Территориальной обороны в рамках требований по формированию единых подходов по организации оперативного (боевого) обеспечения.

Ключевые слова: оперативное обеспечение, боевое обеспечение, РХБ защита, потенциально опасные объекты, РХБ заражение, территориальная оборона, комплект войск РХБ защиты.

PROBLEMATIC ISSUES IN NBC PROTECTION OF TROOPS (FORCES) WITHIN AREA DEFENCE

V. Kazmirchuk, B. Savrun, S. Thybulia

The article analyses the NBC Protection problems of infantry brigade through the prism of demands to formation of multi functional mobile units in Ukrainian Ground Forces.

Key words: operational support, combat supply, NBC Protection, potentially dangerous objects, NBC Contamination, counteraction of mechanic weapon, NBC Protection Forces set.